PLANETA

JÁ, KTERÁ NIKDY NEPOZNALA MUŽE

Jacqueline
Harpmanová

JÁ, KTERÁ NIKDY NEPOZNALA MUŽE

Moi qui n'ai pas connu les hommes
© Éditions Stock, 1995
Published by arrangement with
Lester Literary Agency & Associates
Copyright © Jacqueline Harpman, 1995
Czech edition © Martin Královec – Planeta9, 2025
Translation © Petr Christov, 2025
ISBN 978-80-88626-48-0

Denise Geilfusové
za její přátelství

Od doby, co už skoro vůbec nevycházím, trávím hodně času v jednom ze svých křesel a znovu si čtu knížky. Předmluvy mě začaly zajímat teprve nedávno. Autoři v nich rádi mluví o sobě a vysvětlují, proč dílo, které následuje, vůbec napsali. Překvapilo mě to: nebylo by prostě lepší, ať už v jejich světě, nebo v tom, ve kterém žiju já, spíše jenom předat myšlenky, které si z toho člověk má vzít? Často mívají potřebu zdůrazňovat, že je k tvorbě nevedla vlastní neskromnost, ale že byli o napsání požádáni a že zpočátku váhali, než nabídku přijali. To je opravdu zvláštní! Člověk by si skoro myslel, že lidé ani neměli touhu se něco dozvídat, a že bylo dokonce třeba se omlouvat za to, že se někdo chce podělit o své znalosti. Nebo třeba říkají, proč považují za vhodné vydat nový překlad Shakespeara, ony ty staré totiž, i když jsou prý úctyhodné, trpí těmi a těmi nedostatky. Ale proč vlastně vůbec překládat, když přece nemohlo být nijak složité naučit se různé jazyky a číst všechna díla, která si člověk číst přál, jednoduše bez prostředníka? Z takových věcí mi zůstává rozum stát. Je vidět, že jsem hodně nevzdělaná: zjevně toho vím ještě míň, než jsem si myslela. Oni s vděčností mluví o těch, kteří byli jejich učiteli, kteří jim otevřeli tu či onu oblast vědění, jenomže já nemám ani ponětí, o co

jde, a tak to čtu zpravidla s jistou dávkou lhostejnosti. Ale včera se mi zničehonic zalily oči slzami, vzpomněla jsem si na Theu a zaplavila mě strašlivá vlna smutku. Zase jsem ji měla před očima, jak sedí s koleny do strany na kraji matrace a trpělivě vyšívá nicotnou nití ze svých vlasů, které se jí pořád lámou, jak toho vždycky na chvíli nechá, překvapeně se na mě podívá, dojde jí, jak málo toho vím, a naučí mě něco, co zná ona, a přitom ji zamrzí, že toho není víc, a já najednou pocítila obrovskou prázdnotu a rozbrečela se. Nikdy předtím jsem neplakala. Hrozně mě rozbolela duše, stejně jako mě bolí břicho kvůli rakovině, a najednou jsem ji začala volat, i když už jinak vůbec nemluvím, protože tady není nikdo, kdo by mě mohl slyšet, a stále jsem opakovala: Theo! Theo! Připadalo mi nesnesitelné, že tady není, že dovolila smrti, aby ji vytrhla z mých nešikovných rukou, vyčítala jsem si, že jsem ji tady neudržela, když mi došlo, že už nemůže dál, opakovala jsem si, že jsem ji pustila, protože jsem byla příliš chladná, vlastně stejně jako jsem byla celý svůj život, stejně jako budu, až umřu, že jsem ji nedokázala vřele obejmout, protože jsem měla srdce celé zmrzlé a hloupé a nedošlo mi, jak moc jsem zoufalá.

V životě jsem takhle rozrušená nebyla a nikdy bych nevěřila, že se mi to vůbec může stát. Viděla jsem, jak se ženy třesou strachy, pláčou a křičí, ale vždycky jsem zůstávala jen odtažitou pozorovatelkou jejich dramat, svědkyní citových výlevů, které mi přišly nepochopitelné, mlčela jsem, i když jsem jim pomáhala,

když mě o pomoc žádaly. Jistě, všechny jsme byly součástí stejné tragédie, tak mocné, tak naprosté, že jsem vlastně ani neznala nic, co by s ní nesouviselo, já ale nakonec dospěla k přesvědčení, že jsem jiná. A v téhle chvíli, v návalu pláče, jsem byla donucena si přiznat, pozdě, až příliš pozdě, že i já jsem milovala, že dokážu trpět, že jsem zkrátka a dobře taky člověk.

Připadalo mi, že ta bolest snad už nikdy nepoleví, že se mě zmocnila jednou provždy a že mi definitivně zabrání zajímat se o něco jiného než o ni, a už jsem se s tím smiřovala. Myslím, že se tomu říká výčitky svědomí. Už nedokážu vstát z postele, přemýšlet, dokonce si ani uvařit jídlo, jen pomalu nechám sebe sama chřadnout, a popadla mě jakási temná rozkoš při představě, jak se odevzdávám svému zoufalství, když vtom se vrátila fyzická bolest, tak krutá a pronikavá, že odvrátila mou pozornost od bolesti morální. A najednou i mně, někomu, kdo se vlastně nikdy ničemu nesmál, přišla tahle proměna natolik legrační, až jsem se rozesmála, ačkoli to hodně bolelo.

Když bolest polevila, přemýšlela jsem, jestli jsem se vlastně už někdy vůbec smála. Ostatní ženy se smály často a já měla dojem, že jsem se k nim občas i přidala, ale nebyla jsem si tím jistá. A tehdy jsem si uvědomila, že jsem vlastně nikdy o minulosti nepřemýšlela, žila jsem neustále v přítomnosti a celý svůj příběh průběžně zapomínala. Nejprve jsem nad tím mávla rukou, říkala jsem si, že to přece není žádná velká ztráta, vždyť jsem nic moc nezažila, ale brzy mě tahle myšlenka ohromila. Protože jestli koneckonců

jsem lidská bytost, tak můj příběh musí být stejně důležitý jako příběhy krále Leara nebo prince Hamleta, které si William Shakespeare dal práci tak podrobně vylíčit. Dospěla jsem k rozhodnutí, vlastně téměř bez jakéhokoli vlastního přičinění: udělám to jako on. Postupem času jsem se naučila plynule číst, psaní je mnohem obtížnější, ale já se náročným úkolům nikdy nevyhýbala. Mám papír, tužky, možná sice nemám moc času, nicméně od doby, co už nevyrážím na žádné výpravy, nemám co na práci: rozhodla jsem se začít hned. Šla jsem do zásobárny, vyndala maso, které jsem si chtěla dát k večeři, a nechala ho rozmrazit: jestli mě přepadne hlad, bude jídlo hotové raz dva. Pak jsem se usadila k velkému stolu a začala psát.

Ve chvíli, kdy píšu tyto řádky, je můj příběh u konce. Všechno okolo mám hotové a teď jsem splnila poslední úkol, který jsem si uložila. Stačil mi na to pouhý měsíc, který byl možná tím nejšťastnějším v celém mém životě. Moc tomu ale nerozumím: vždyť to, co si pamatuju, byla jenom dost zvláštní existence, která mi moc štěstí nepřinesla. Existuje snad něco jako uspokojení ze samotného procesu rozpomínání, má snad to, co si pamatujeme, menší váhu než vzpomínání jako takové? To je další otázka, která zůstane nezodpovězená: přijde mi, jako bych sestávala pouze z nich.

Kam až dokážu zpátky dohlédnout, jsem v cele. Tomuhle se říká vzpomínky? V těch vzácných chvílích, kdy se ženy uvolily vyprávět mi příběhy ze své minulosti, bylo všude plno událostí, příchodů a od-

chodů, lidí: zatímco já za vzpomínku označuju pouhé dojmy z toho, že je člověk pořád na stejném místě, se stejnými lidmi, kteří dělají stejné věci, tedy jedí, vyměšují a spí. Hodně dlouho ubíhaly všechny dny úplně stejně, pak jsem ale začala víc přemýšlet a všechno se změnilo. Předtím se neustále jenom opakovaly stejné úkony, čas jako by se zastavil, i když jsem si mlhavě uvědomovala, že rostu a čas plyne. Moje vzpomínky začínají mým vztekem.

Samozřejmě nejsem schopná říct, kolik je mi vlastně let. Ostatní už byly dávno dospělé, když to začínalo vypadat, že půjdu do puberty. Objevily se u mě ale jenom prvotní náznaky: vyrašily mi chloupky v podpaží a v klíně, trochu mi narostla prsa, a pak se všechno zastavilo. Menstruaci jsem nedostala nikdy. Ženy říkaly, že mám štěstí, že si nebudu muset dělat starosti s krvácením a dávat pozor, abych neušpinila matrace, že nebudu muset každý měsíc do úmoru prát hadry, které si dávaly mezi nohy a snažily se je tam udržet, jak se dalo, což znamenalo, že musely hodně pevně svírat svaly, protože neměly nic, čím by to mohly přidělat, a že prý aspoň nebudu trpět bolestmi břicha, které mladé dívky často trápí. Já jim ale nevěřila: skoro všechny menstruaci měly, tak jak bych mohla považovat za výhodu, že nemám něco, co ony mají? Připadalo mi, že se mě snaží obelhat.

Tehdy jsem o ničem moc nepřemýšlela a nikdy mě nenapadlo se zeptat, k čemu menstruace je. Možná jsem byla zamlklá od přírody, ale rozhodně mi v tom moc odvahy nedodávaly ani reakce na moje

zřídkakdy kladené otázky. Ženy si většinou jen povzdechly, obrátily oči v sloup a řekly něco jako: „K čemu ti to bude?“ – což ve mně vyvolávalo pocit, že jsem je naštvala nebo rozrušila. Nechápala jsem to a nijak jsem nenaléhala. Teprve mnohem později mi Thea vysvětlila, co to menstruace je. Taky mi řekla, že žádná z nich nemá nějaké velké vzdělání, že jsou to všechno dělnice, písařky nebo prodavačky – ta slova tedy v mojí hlavě nikdy nezískala úplně jasný význam –, ale prostě toho nevědí o moc víc než já. A když už jsem pak něco znala, přišlo mi, že se jim moc nechce mě něco učit. Rozčilovalo mě to. Thea mi potvrdila, že se tak úplně nepletu, a snažila se mi vysvětlit jejich důvody: možná se k tomu vrátím ještě někdy později, ale když na to vzpomínám, tak v tu chvíli, o které chci mluvit, jsem byla naštvaná, měla jsem pocit, že mnou pohrdají, jako bych odpovědím na otázky, které jsem kladla – a kterých teda nebylo nijak moc –, stejně ani nemohla rozumět, a tak jsem se rozhodla, že si žen nebudu dál všímat.

Mívala jsem skoro pořád dost špatnou náladu, ale to jsem tehdy nevěděla, protože jsem neznala pojmy, kterými se pocity popisují. Ženy chodily sem a tam, věnovaly se několika málo každodenním aktivitám, ale nikdy mě nepřizvaly, abych se přidala. Sedávala jsem na bobku a pozorovala, co se děje. Když o tom tak přemýšlím: nedělo se vlastně skoro nic. Seděly, povídaly si, anebo – dvakrát denně – připravovaly jídlo. Postupně jsem obrátila pozornost směrem k dozorcům, kteří neustále obcházeli kolem mříží. Vždyc-

ky chodili po třech, pár kroků od sebe a sledovali nás, my většinou předstíraly, že jejich přítomnost nevnímáme, ale já začala být zvědavá. Všimla jsem si, že jeden z nich je jiný: vyšší, hubenější, a jak mi po chvíli došlo, mladší. To mě hodně zaujalo. Když měly ženy dobrou náladu, mluvívaly o mužích, o lásce, šíleně se při tom pohihňávaly, ale když jsem se jich zeptala, co je na tom legračního, vysmály se mi. Opakovala jsem si, co všechno znám: nejdřív pusy, co se dávají na pusu, objímání, taky flirtování a svádění, tomu jsem ale moc nerozuměla, a pak bylo na řadě sedmé nebe – na mou duši! Jenomže já nikdy žádné nebe neviděla, ani první, ani ty ostatní, tak jsem to radši nechala být – a taky si stěžovaly na násilí, že to bolí, že muži na ženy neberou ohledy, že je přivedou do jiného stavu a utečou se slovy: „Jak mám vědět, jestli je to moje?“ Někdy tvrdily, že jim to nechybí, jindy se rozplakaly. Mně bylo souzeno zůstat navždy panna. Jednoho dne jsem sebrala všechnu odvahu, abych přemohla vztek, a zeptala se na to Dorothey, té méně protivné ze dvou starých žen.

„Chudinko maličká!“

Párkrát si povzdechla a nakonec odpověděla jako obvykle:

„K čemu ti bude tyhle věci vědět, když se ti to stejně nemůže stát?“

„Abych to věděla,“ řekla jsem naštvaně a díky tomu jsem si uvědomila, proč mi na tom tak záleží.

Nechápala, proč by někdo měl chtít vědět něco, co mu nikdy k ničemu nebude, takže jsem z ní nic víc

nedostala. Bylo jisté, že umřu neposkvrněná, ale chtěla jsem mít alespoň klid na duši. Proč se všechny tak usilovně snažily nic neprozradit? Pokoušela jsem se utěšovat tím, že jsem si namlouvala, že to jejich tajemství vlastně žádné tajemství není, když ho znají všechny. Tajily mi ho proto, aby mu vrátily někdejší slávu, aby dodaly lesk úžasnému pokladu, který se zrodil z jejich mlčení před holkou, která o něm nic neví a měla by snad je samé považovat za strůjkyně zázraku, nebo mě držely v nevědomosti jenom proto, aby mohly předstírat, že nejsou úplně bezmocné? Někdy tvrdily, že se stydí, ale já jasně viděla, že v tom žádný stud není, šeptaly si, pohihňávaly se, řehtaly, chovaly se neslušně. Já se nikdy s nikým milovat nebudu, ale ony už také ne: možná jsme na tom byly úplně stejně a ony se utěšovaly tím, že mě aspoň připraví o něco, o co mě připravit mohou.

Večer, před usnutím, jsem často myslela na toho mladého dozorce. Snažila jsem vystačit si s tím málem, které jsem tak nějak vytušila: v jiném životě by se posadil vedle mě, požádal by mě o tanec, řekl by mi, jak se jmenuje, já bych taky nějaké jméno měla a prozradila bych mu ho, povídali bychom si, a kdybychom se jeden druhému líbili, šli bychom se projít a drželi se za ruce.

Možná by mě ale nezaujal: byl to prostě jediný ze šestice dozorců, který nebyl starý a úplně sešlý, a možná jsem k němu byla tak shovívavá jenom proto, že jsem žádného jiného mladého muže nikdy nepotkala. Snažila jsem se představit si naši konverzaci v dobách,

jaké jsem sama nikdy nepoznala: Bude zítra hezky? Viděl jste ta koťátka, co se narodila u sousedky? Vaše teta prý někam cestuje, jenomže já nikdy žádná koťata neviděla a neměla jsem představu o tom, jak může vypadat hezké počasí, takže moje snění vždycky rychle skončilo. Raději jsem myslela na líbání, představovala jsem si dozorcova ústa z co možná největší blízkosti, byla docela velká, s pěkně tvarovanými rty, skoro vůbec je neměl vystouplé – plné rty, kterých jsem si všimla u některých žen, se mi nelíbily. Představovala jsem si, jak se moje rty přibližují k jeho: určitě bych o tom potřebovala vědět víc, protože nic zvláštního to se mnou nedělalo.

Až jednou večer. Místo abych usínala nudou při snaze představit si polibek, k němuž nikdy nedojde, vybavilo se mi, jak ženy mluvily o výsleších a divily se, že nikdy k žádnému nedošlo. Snažila jsem se nějak zorientovat v tom málu, co kdy zmínily: představovala jsem si, jak si pro nějakou ženu přijdou a vyděšenou a křičící ji někam odvádějí. Někdy už ji nikdy nikdo znovu neuvidí, jindy ji ráno zase hodí zpátky k nám, popálenou, zraněnou, sténající, někdy to ani nemusí přežít. Napadlo mě: „Ach, kdyby se tak vyslýchalo! To by pro mě přišel, já bych opustila místnost, ve které odjakživa žiju, táhl by mě neznámými chodbami, aspoň něco by se dělo!“

Moje mysl pracovala neuvěřitelně rychle: mladík, který mě rázně postrkuje před sebou, je očividně svým úkolem plně zaujat, ale sotva zahneme za roh, jakmile zmizíme ostatním z dohledu, najednou se

zastaví, otočí se ke mně a řekne: Ničeho se neboj, a pak mě vezme do náruče. Tehdy jsem ucítila něco nevídaného, ohromnou vlnu, která byla větší než já, a do těla mi proniklo světlo, které jsem nikdy předtím neviděla, a vyrazilo mi to dech – ale rychle jsem ho zase nabrala, protože to trvalo zoufale krátce.

Tehdy se někde uvnitř ve mně něco změnilo. Už jsem se nesnažila přimět ženy, aby mi prozradily svá tajemství, měla jsem svoje vlastní. Vlnobití ale nebylo snadné znovu rozhýbat, takže jsem si musela vymýšlet stále delší a složitější příběhy, ale stejně se mi nikdy, k mojí velké lítosti, nepodařilo vzedmout vlnu dvakrát po sobě, ačkoli bych si přála, aby to trvalo celé hodiny, toužila jsem nechat se bez ustání unášet, ve dne v noci se nechávat krásně ukolébávat, dávat se jako ta řídká tráva na pláních laskat větrem, který vane celé dny, ale který jsem já sama na vlastní kůži ucítila až mnohem později.

Od té doby mě naplno zaměstnávala snaha rozhýbat to vlnobití znovu. Musela jsem si kvůli tomu vymýšlet neobyčejné situace a okolnosti, kdy jsme někde byli sami, nebo alespoň schovaní mezi ostatními, tváří v tvář, a to jsem pak po dlouhé námaze a utrpení byla shůry obdařena a ucítila, jak mě jeho ruce objímají. Moje představivost se rozvíjela. Musela jsem ji velmi ukázněně cvičit, protože jsem nemohla použít stejný příběh dvakrát, bez překvapení to nefungovalo, což mi došlo poté, co jsem se několikrát pokoušela znovu si vybavit ten slastný pohyb, který mě povznesl do výšin, jenomže se mnou to už

ani nehnulo. Bylo to hodně těžké, protože jsem si příběhy sama vymýšlela a byla zároveň vypravěčem i posluchačem, který potřebuje moment překvapení. Dodnes žasnu na tím, kolik překážek jsem dokázala překonat! Na jaké obrátky musela moje hlava pracovat, abych sama sobě neprozradila rodící se nápad a dala se překvapit něčím, co jsem nečekala! Nikdy předtím, než jsem dostala ten nápad s výslechem, jsem si totiž žádné příběhy nevyprávěla, ani jsem netušila, že je něco takového vůbec možné, ale pak mě to úplně pohltilo, uchvátila mě jak sama ta nová činnost, tak vyprávění jako takové. Velice rychle jsem se v tom zdokonalila, naučila jsem se vyprávět, dokázala jsem rozpoznat, kdy příběh začíná špatně, kdy vede do slepé uličky, a dokonce jsem se uměla k některým událostem vracet, abych je do příběhu lépe zapojila. Zašla jsem až tak daleko, že jsem si vytvořila postavy, které se pravidelně vracely, situaci od situace se proměňovaly a já se s nimi opravdu sblížila. Byla jsem s nimi hodně spokojená, a teprve nedávno, při čtení knih, mi došlo, že byly poměrně banální.

Musela jsem si vymýšlet stále komplikovanější příběhy: myslím, že cosi ve mně nejspíš vědělo, o co se snažím, a snažilo se tomu bránit, bylo tedy pokaždé třeba, abych sama sebe něčím zaskočila. Někdy jsem musela jeden příběh vyprávět třeba i několik hodin, svádět svoje vnitřní publikum na scestí, aby se přestalo hlídat, nechalo se unést potěšením z poslechu, bavilo se a polevilo v ostražitosti. A pak přišel ten úžasný

okamžik, mladíkův pohled, jeho ruka na mém rameni, a já byla celou svou bytostí unesena. Teprve pak jsem mohla usnout. Kdybych vyprávět přestala, zklamala bych svého vnitřního posluchače, který dával přednost vyprávění před vzrušením, takže je vždy co nejvíc odkládal a snažil se mě o ně připravit, jenom aby prodloužil vlastní rozkoš. Někdy jsem se mu při vyprávění snažila domlouvat: jsem unavená, chce se mi spát, dopřej mi vlnu vzrušení, zítra budu zase pokračovat. Ale nic nezabíralo, nenechal se oblbnout.

Ženy si všimly, že jsem se změnila. Nějakou dobu mě pozorovaly, viděly, jak pořád vysedávám v podřepu, s bradou položenou na zkřížených rukou a myslím, že jsem nejspíš musela mít v očích dost nepřítomný výraz. Nevšímala jsem si jich, protože mě tehdy vůbec nezajímaly, takže mě překvapilo, když se mě Annabelle přišla vyptávat.

„Co děláš?“

„Přemýšlím,“ odpověděla jsem.

Hodně ji to překvapilo. Chvíli zůstala stát, čekala, jestli ještě něco nedodám, a pak šla sdělit ostatním, co jsem jí řekla. Nějakou dobu o něčem diskutovaly a pak se ke mně Annabelle vrátila.

„O čem?“

To ve mně znovu probudilo všechen ten vztek.

„Když jsem se vás ptala, co člověk dělá, když je zamilovaný, nechtěly jste mi odpovědět, a já vám teď mám říkat, co se mi honí hlavou? Klidně si to tajemství nechte, když chcete, ale nečekejte, že vám já prozradím svoje.“